

A TANTÁRGY ADATLAPJA

Klasszikus retorikák

2025–2026

1. A képzési program adatai

1.1 Felsőoktatási intézmény	Babeș–Bolyai Tudományegyetem
1.2 Kar	Bölcsészettudományi Kar
1.3 Intézet/Tanszék	Magyar Irodalomtudományi Intézet
1.4 Szakterület	Nyelv és irodalom
1.5 Képzési szint	Mesterképzés
1.6 Szak / Képesítés	Magyar nyelvészeti és irodalomtudományi tanulmányok

2. A tantárgy adatai

2.1 A tantárgy neve	Klasszikus retorikák LMM2114						
2.2 Az előadásért felelős tanár neve	dr. Gábor Csilla egyetemi tanár						
2.3 A szemináriumért felelős tanár neve	dr. Gábor Csilla egyetemi tanár						
2.4 Tanulmányi év	Mest 2	2.5 Félév	3	2.6. Az értékelés módja	kollokvium	2.7 A tantárgy típusa	választható, alaptantárgy

3. Teljes becsült idő (az oktatási tevékenység féléves óraszama)

3.1 Heti óraszám	3	melyből: 3.2 előadás	1	3.3 szeminárium/labor	2
3.4 A tantervben szereplő össz-óraszám	42	melyből: 3.5 előadás	14	3.6 szeminárium/labor	28
A tanulmányi idő elosztása:					óra
A tankönyv, a jegyzet, a szakirodalom vagy saját jegyzetek tanulmányozása					39
Könyvtárban, elektronikus adatbázisokban vagy terepen való további tájékozódás					50
Szemináriumok / laborok, házi feladatok, portfóliók, referátumok, esszék kidolgozása					45
Konzultáció					4

A dékáni jóváhagyás időpontja
A felelős dékán neve és aláírása

Vizsgák		2
Más tevékenységek:		
3.7 Egyéni munka össz-óraszám	140	
3.8 A félév össz-óraszám	182	
3.9 Kreditszám	7	

4. Előfeltételek (ha vannak)

4.1 Tantervi	aktív jelenlét tanterem, vetítő, laptop
4.2 Kompetenciabeli	aktív jelenlét a vizsgálandó szövegek ismerete szemináriumi terem, vetítő, laptop

5. Feltételek (ha vannak)

5.1 Az előadás lebonyolításának feltételei	<ul style="list-style-type: none">infrastruktúra egyes témákhoz (vetítő, laptop, internet); könyvek
5.2 A szeminárium / labor lebonyolításának feltételei	<ul style="list-style-type: none">infrastruktúra egyes témákhoz (vetítő, laptop, internet); könyvek

6. Elsajátítandó kompetenciák

Szakmai kompetenciák	<ul style="list-style-type: none">a klasszikus retorikai rendszer megismerése történeti horizontban, retorikaelméleti elemzési készségek elsajátítása, begyakorlásaretorika, hermeneutika, etika, lelkiségtörténet kölcsönkapcsolatainak problémaorientált szemléleteprimér és szekundér szövegek ismeretén alapuló kritikai reflexió a témakörrel kapcsolatos sztereotípiákra, témaspecifikus szakszókincs elsajátítása és alkalmazásainterdiszciplinaritásra való nyitottság
Általános kompetenciák	<ul style="list-style-type: none">a megismert módszerek alkalmazása; önálló elemzések készítése

7. A tantárgy célkitűzései (az elsajátítandó kompetenciák alapján)

7.1 A tantárgy általános célkitűzése	<ul style="list-style-type: none">• a történeti retorikára vonatkozó alapvető kutatások megismerése, tájékozódás a szakkutatás bibliográfiájában és kutatási módszereiben, árnyalt problémaértelmezés kialakítása• retorikaelméleti modellek és kontextusaik értelmező magyarázata• tájékozódás az eszme- és mentalitástörténetben
7.2 A tantárgy sajátos célkitűzései	<ul style="list-style-type: none">• a megismert módszerek alkalmazása önálló elemzések révén

8. A tantárgy tartalma

8.1 Előadás	Didaktikai módszerek	Megjegyzések
1. A retorikai rendszer és a hét szabad mesterség (kulturális, társadalomtörténeti összefüggések). A klasszikus retorika interdiszciplinaritása és univerzalitása – hermeneutika, teológia, spiritualitás	– fogalomalkotás – magyarázat – interaktív megközelítés	
2. Az <i>inventio</i> és a jelek tudománya. Státusok, dialektika, a szavak és a dolgok összefüggésrendszere. <i>Inventio</i> és spiritualitás a kora újkori prédikációelméletben	– összehasonlítás – bemutatás – rendszerezés	
3. Szillogizmus, enthüméma, exemplum: deduktív és induktív érvelés. Az <i>amplificatio</i> és a retorikai eszközök önállósulása. Exemplumhasználat, exemplumgyűjtemények	– előadás – magyarázat – szemléltetés – megfigyeltetés	
4. Dispositio: a szerkezet és története	– magyarázat – elbeszélés – rendszerezés – szemléltetés – megfigyeltetés	
5. <i>Elocutio</i> = stilisztika? Az <i>elocutio</i> tágasabb értelmezése felé. Illendőség, stílusnemek. <i>Copia rerum, copia verborum</i>	– előadás – magyarázat	
6. Az emlékezet a retorikában. Az emlékezet metaforái, helyei, az emlékezet alakzatai. <i>Memoria</i> és múltértelmezés, valamint a jövőendő emlékezete	– előadás – magyarázat – leírás	
7. <i>Actio, pronuntiatio</i> . Az előadásmód nonverbális hagyományrendszere	– előadás – elbeszélés – szövegértelmezés	

Kötelező könyvészet

- Silva Rhetoricae: <http://humanities.byu.edu/rhetoric/silva.htm>;
- Roland Barthes, *A régi retorika* = Thomka Beáta (szerk.), *Az irodalom elméletei III*, Pécs, 1997, 69–178.
- Adamik Tamás, *A retorikai szituáció: a szóközi beszéd fajtái és részei* = Adamik Tamás–A. Jászó Anna–Aczél Petra, *Retorika*, Bp., 2005, 38–55.
- Augustinus, *De doctrina christiana*. Magyarul: Szent Ágoston, *A keresztény tanításról*, Bp., 2001.
- Adamik Tamás, *Szemiotika és a biblia* = Uő., *Antik stíluselméletek Gorgiasztól Augustinusig*, Bp., 1998, 255–278.
- Carolus Regius, *Orator christianus*, Roma, 1612. Részletek magyarul: C. R., *Keresztény szónok* = Bitskey István (szerk.), *Retorikák a barokk korból*, Debrecen, 2003, 157–203.
- Kecskeméti Gábor, *Toposzok és exemplumok a história hasznairól a 17. században*, *Studia Litteraria*, 32(1994), 73–89.
- Bartók István, „Sokkal magyarabbul szólhatnánk és írhatnánk”. *Irodalmi gondolkodás Magyarországon 1630–1700 között*, Bp., 1998.

- Imre Mihály, *Magyarország panaszja*, Debrecen, 1995.
- Claude Bremond–Jacques Le Goff–Jean-Claude Schmitt, *L'Exemplum*, Brepols, 1982. Részletek magyarul: Az „*exemplum*”, LK.k.t., 2001, 55–63.
- Bujdosóné Papp Andrea, „*Ritka és válogatott történetekből készített tükrök*”. A kultúrák közötti kommunikáció egy fajtája a 18. századi magyar társadalomban = Szemerkenyi Ágens (szerk.), *Folklór és irodalom*, Bp., 2005, 116–128.
- Kecskeméti Gábor, *Prédikáció, retorika, irodalomtörténet: A magyar nyelvű halotti beszéd a 17. században*, Bp., 1998.
- Barbara Bauer, *Die Rhetorik des Streitens. Ein Vergleich der Beiträge Philipp Melanchthons mit Ansätzen der modernen Kommunikationstheorie*, *Rhetorica. A Journal of the History of Rhetoric*, 1996, 37–69.
- Hans-Robert Jauss, *A hitvita avagy: The Last Things Before The Last* = Thomka Beáta (szerk.), *Az irodalom elméletei V.*, Pécs, 1997, 143–179.
- *Elocutio* = Gert Ueding (ed.), *Historisches Wörterbuch der Rhetorik II*, Tübingen, 1994, 1022–1062.
- Bencze Lóránt, *Stílus és értelmezés a nyelvi kommunikációban*, Bp., 1996.
- Bencze Lóránt, *A trópusok, az alakzatok és a metaforaalkotás* = Szathmári István (szerk.), *Hol tart ma a stilisztika?* Bp., 1996, 234–309.
- Bartók István, *Terminusok és szakkifejezések. Medgyesi Pál és a magyar tudományos műnyelv* = Fazakas Gergely Tamás és Győri L. János (szerk.), *Medgyesi Pál redivivus. Tanulmányok a 17. századi puritanizmusról*, debrecen, 2008, 156–163.
- Gábor Csilla, „A szóllásnak módgyát úgy ejteném. Pázmány Péter és az anyanyelvűség programja = Uő., *Religió és retorika: Tanulmányok a középkori, reneszánsz, barokk irodalomról*, Kolozsvár, 2002, 219–230.
- Paul Ricoeur, *Memoria, istoria, uitarea*, Bukarest, 2001.
- Douve Draaisma, *Metaforamasina. Az emlékezet egyik lehetséges története*, Bp., 2002.
- Erdei Klára, *Auf dem Wege zu sich selbst: die Meditation im 16. Jahrhundert: Eine funktionsanalytische Gattungsbeschreibung*, Wiesbaden, 1990.
- Gábor Csilla, „*Religiosa actio mentis*”. *Meditációelmélet és meditációtípusok a kora újkorban Európában és Magyarországon* = Uő (szerk.), *Devóciók, történelmek, identitások*, Kolozsvár, 2004, 9–60.
- Jan Bremmer–Herman Roodenburg (ed.), *A Cultural History of Gesture. From Antiquity to the Present Day*, Cambridge, 1991.

Ajánlott könyvészet

- Kecskeméti Gábor, *A prédikáció műnemi besorolása és a prédikációelméleti gondolkodás korszakai* = Kecskeméti Gábor (szerk.), *Tarnai Andor-émlékkönyv*, Bp., 1996, 143–158.
- Gábor Csilla, *Káldi György prédikációi. Források, teológia, retorika*, Debrecen, 2001,

132–148.

- Kecskeméti Gábor, *Teológia és retorika a régi magyar prédikációirodalomban* = Jankovics József, Monok István, Nyerges Judit, Sárközy Péter (szerk.), *A magyar művelődés és a kereszténység (La civiltà ungherese e il cristianesimo): A IV. Nemzetközi Hungarológiai Kongresszus előadásai (Róma--Nápoly, 1996. szeptember 9--14.)*, Bp.–Szeged, 1998, II, 743–753.
- Bitskey István, *Ekkleziológia és retorika Pázmány Péter műveiben*, Studia Universitatis Babeș-Bolyai, Series Theologia Catholica Latina (1), 2000, 119–134.
- Madas Edit, *Középkori prédikációirodalmunk történetéből: A kezdetektől a XIV. század elejéig*, Debrecen, 2002.

8.2 Szeminárium / Labor	Didaktikai módszerek	Megjegyzések
1. A klasszikus retorika a neoklasszikus költő kezén. Babits Mihály, <i>Irodalmi nevelés</i>	megbeszélés	
2. Írás és olvasás: Platón a kulturális paradigmaváltásról. <i>Phaidrosz</i> .	bemutató, magyarázat, közös elemző olvasás, csoportmunka	
3. Retorika és pedagógia: az ékesszólás ismeretelméleti és morális megalapozása Quintilianus traktátusában: <i>Institutio oratoria</i> , II. könyv, XII. könyv	bemutató, magyarázat, csoportmunka	
4. Az emlékezés és a felejtés helyei. Augustinus, <i>Confessiones</i> , X. könyv	bemutató, magyarázat, közös elemzés, csoportmunka	
5. A négyes értelmezés lehetőségei – Dante (<i>Isteni színjáték</i> és <i>Tizenharmadik levél Can Grande della Scala úrnak</i>)	bemutató, magyarázat, közös elemzés, csoportmunka	
6. Az elmélkedés retorikája: kora újkori elméletek. Meditáció és dialektika (Kempis Tamás, Wessel Gansfort). Meditáció és a lelki képességek (Ludovicus Granatensis)	bemutató, magyarázat, közös elemző olvasás, csoportmunka	
7. Az <i>ordo</i> retorikái: Bonaventura, Roberto Bellarmino, Tasi Gáspár	bemutató, magyarázat, közös elemzés, csoportmunka	
8. Hagiográfia és polémia: Monoszlói András, Gyarmathi Miklós, Pázmány Péter a szentek tiszteletéről	bemutató, magyarázat, közös elemző olvasás, csoportmunka	
9. Értelmi és affektív érvek a hitvitában. Polémia az igaz egyházról: Pázmány Péter, Pécsváradi Péter	bemutató, magyarázat, közös elemző olvasás, csoportmunka	

10. Hagiográfia és prédikáció (kora újkor): Illyés András, Illyés István a középkori magyar szentek tiszteletéről	bemutató, magyarázat, közös elemző olvasás, csoportmunka	
11. Érzelem és retorika. Kelemen Didák második nagypénteki prédikációja	bemutató, magyarázat, közös elemzés, csoportmunka	
12. Retorika a klasszikus retorikán kívül: nyelvi-stilisztikai konvenciók végrendeletekben (kéziratos olvasás és elemzés): Kornis Gáspár végrendelete	bemutató, magyarázat, közös elemző olvasás, csoportmunka	

13. Az emlékbeszéd retorikai hagyománya. Kölcsey Ferenc, <i>Emlékbeszéd Kazinczy Ferenc felett</i> , <i>Emlékbeszéd Berzsenyi Dániel felett</i>	bemutató, magyarázat, közös elemző olvasás, csoportmunka	
14. Összefoglalás, kitekintés	bemutató, magyarázat, közös elemző olvasás, csoportmunka	

Könyvészet

- Alexander Baumgarten, *A Phaidrosz egységes témája Platón és a felejtés problémája*, Kellék, 1997/8–9, 31–37.
- Simon Attila, *A lélekbe írt logosz*, http://okorportal.hu/wp-content/uploads/2013/02/2004_4_simon.pdf
- G. R. F. Ferrari, *Listening to the Cicadas: A Study of Plato's Phaedrus*, New York, 1987. (<http://catdir.loc.gov/catdir/samples/cam031/86034334.pdf>)
- Arthur E. Walzer, *Quintilian's 'Vir Bonus' and the Stoic Wise Man*, *Rhetoric Society Quarterly* (33.4), 2003, 25–42.
- Arthur E. Walzer, *Moral Philosophy and Rhetoric in the Institutes: Quintilian on Honor and Expediency*, *Rhetoric Society Quarterly* (36.3), 2006, 263–280.
- Gerard O'Daly, *Remembering and forgetting in Augustine, Confessions X = Memoria: Vergessen und erinnern*, hrsg. Anselm Haverkamp, Renate Lachmann, München, 1993, 31–46.
- Dante Alighieri, *Összes művei*, Bp., 1962, 505–519 (és a kapcsolódó kommentárok).
- Pál József, „*Silány időből az örökkévalóba*”. *Az Isteni színház nyelv és tipológiai szimbolizmusa*, Szeged, 1997.
- Bonaventura, *Itinerarium mentis in Deum*. Magyarul: *A lélek zarándokútja Istenbe* = Szent Bonaventura *Misztikus művei*, Bp., 1990, 30–72.
- Roberto Bellarmino, *De ascensione mentis in Deum*. Magyarul: Tasi Gáspár (ford.), *Elmének Istenben föl-meneteléről a' teremtetett állatok garádichin*, Bártfa, 1639.
- Gábor Csilla, *Devóció és nyelvalkotás. Roberto Bellarmino elmélkedő könyvének magyar fordítása* = Uő., *Religió és retorika*, Kolozsvár, 2002, 278–317.
- Kelemen Didák, *Nagypénteki második prédikáció* = Szelestei Nagy László (szerk.), *Régi magyar prédikációk*, Bp., 2005, 194–216.
- Tasi Réka, *Az isteni szó barokk sáfárai*, Debrecen, 2009, 142–187.

UNIVERSITATEA BABEȘ-BOLYAI
BABEȘ-BOLYAI TUDOMÁNYEGYETEM
BABEȘ-BOLYAI UNIVERSITÄT
BABEȘ-BOLYAI UNIVERSITY

TRADITIO ET EXCELLENTIA

Facultatea de Litere
Str. Horea nr. 31
400202, Cluj-Napoca
<https://lett.ubbcluj.ro>

9. A szakmai testületek és a szakterület reprezentatív munkáltatói elvárásainak összhangba hozása a tantárgy tartalmával.

Az ARACIS kritériumainak megfelelően, az intézet/a tanszék együttműködik a szakmai és a társadalmi-gazdasági szférák képviselőivel, különösképp a Megyei Tanfelügyelőségekkel.

A dékáni jóváhagyás időpontja
A felelős dékán neve és aláírása

10. Értékelés

A tevékenység típusa	10.1 Értékelési kritériumok	10.2 Értékelési módszerek	10.3 Ennek aránya a végső jegyben
10.4 Előadás	tájékozottság, elemzőképesség	Szóbeli vizsga az előadások és szemináriumok anyagából.	67 %
10.5 Szeminárium / Labor	tájékozottság, elemzőképesség	Szemináriumi témavezetés, szemináriumi tevékenység	33%
	aktív részvétel a csoportmunkában		
10.6 Minimális követelmények			
<ul style="list-style-type: none"> Az egyes témák ismerete a konkrét események, személyek, jelenségek felidézésével, apró részletek nélkül Összefüggések teremtésére való képesség Retorikatörténeti és -elméleti problémák érzékelése A bibliográfiai tételek legalább felének ismerete Szeminárium esetében: egy kiselőadás vagy vitaindító megtartása, házidolgozat benyújtása, illetve az összes téma alapszintű ismerete, kritikai megközelítése 			

11. SDG ikonok (Fenntartható fejlődési célok/ Sustainable Development Goals)¹

	A fenntartható fejlődés általános ikonja							

¹ Csak azokat az ikonokat tartsa meg, amelyek az [SDG-ikonoknak az egyetemi folyamatban](#) történő alkalmazására vonatkozó eljárás szerint illeszkednek az adott tantárgyhoz, és törölje a többit, beleértve a fenntartható fejlődés általános ikonját is – amennyiben nem alkalmazható. Ha egyik ikon sem illik a tantárgyra, törölje az összeset, és írja rá, hogy „Nem alkalmazható”.

UNIVERSITATEA BABEȘ-BOLYAI
BABEȘ-BOLYAI TUDOMÁNYEGYETEM
BABEȘ-BOLYAI UNIVERSITÄT
BABEȘ-BOLYAI UNIVERSITY
TRADITIO ET EXCELLENTIA

Facultatea de Litere
Str. Horea nr. 31
400202, Cluj-Napoca
<https://lett.ubbcluj.ro>

--	--	--	--	--	--	--	--	--

A kitöltés időpontja	Az előadásért felelős tanár aláírása	A szemináriumért felelős tanár aláírása
2025.02.11.		

Az intézeti jóváhagyás időpontja	Az intézetvezető aláírása
2025.02.11.	

A dékáni jóváhagyás időpontja	A felelős dékánhelyettes aláírása	A kar pecsétje

A dékáni jóváhagyás időpontja
A felelős dékán neve és aláírása